

Walter Hallstein: een drijvende diplomatieke kracht achter vlotte Europese integratie

Walter Hallstein 1901 - 1982

Walter Hallstein was de eerste voorzitter van de Europese Commissie van 1958 tot 1967, een toegewijd Europeaan en een overtuigd voorstander van Europese integratie.

Als voorzitter van de Europese Commissie streefde Hallstein naar een snelle verwezenlijking van de gemeenschappelijke markt. Zijn energieke enthousiasme en zijn overredingskracht bleven zelfs tot na zijn voorzitterschap positief doorwerken op het integratieproces. Maar het tempo van de integratie was tijdens zijn mandaat legendarisch.

Eerder, in de jaren vijftig, had hij als staatssecretaris in het Duitse ministerie van Buitenlandse Zaken internationale erkenning gekregen met zijn Hallstein-doctrine.

Deze doctrine was jarenlang bepalend voor het buitenlands beleid van Duitsland en had als hoofdelement het smeden van nauwere banden tussen de jonge democratie en West-Europa.

De beginjaren en oorlogservaringen

Walter Hallstein werd geboren op 17 november 1901 als zoon van een protestantse bouwinspecteur in de stad Mainz, in het zuidwesten van Duitsland. Na hij eerst zijn studie aan het lokale atheneum met succes had afgerond, studeerde hij vervolgens rechten en politieke wetenschap in Bonn, Berlijn en München. In 1925 studeerde hij af en ging hij als assistent van een professor aan de universiteit van Berlijn aan de slag. In 1927 werd hij onderzoeker aan de universiteit van Rostock in Noord-Duitsland, waar hij in 1929 docent was. Een jaar later werd hij benoemd tot voorzitter van de vakgroep privaats- en vennootschapsrecht. Hij bekleedde deze functie gedurende tien jaar en werd een gerespecteerd wetenschapper, een deskundige in zijn vakgebied en een internationaal erkende hoogleraar. Daarna werd hij professor aan de universiteit van Frankfurt, maar werd in 1942 opgeroepen voor de Duitse strijdkrachten, ondanks dat hij afkerig stond tegenover het nazisme. Na de geallieerde invasie in 1944 werd Hallstein als krijgsgevangene naar de Verenigde Staten gebracht waar hij een soort kampuniversiteit oprichtte om zijn medegevangenen les te geven in het recht en in hun rechten.

Na de oorlog werd hij benoemd tot vicekanselier aan de universiteit van Frankfurt en werd in 1948 door de universiteit van Georgetown uitgenodigd om daar als gastdocent te spreken. Hij was een van de eerste Duitse wetenschappers die op een Amerikaanse universiteit werd uitgenodigd. Zijn ervaringen in Amerika sterkten hem in zijn mening dat Duitsland moest deelnemen aan de internationale initiatieven om sterkere banden te smeden tussen de verschillende democratieën na de Tweede Wereldoorlog. De aansluiting bij internationale allianties zoals de VN en de NAVO was volgens hem cruciaal voor de terugkeer van Duitsland op het internationale toneel.

De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal

Hallstein beschikte over uitstekende diplomatieke vaardigheden, inzicht in de behoefte aan Europese eenheid en vakspecifieke kennis en ervaring. Dit bracht Konrad Adenauer, toen bondskanselier,

ertoe hem te benoemen tot hoofd van de delegatie die in 1950 de onderhandelingen leidde op de conferentie van Schuman over de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal. Tijdens deze periode werkte hij nauw samen met Jean Monnet, zijn Franse ambtsgenoot. Ze realiseerden zich beiden al gauw dat ze dezelfde fundamentele overtuigingen deelden, namelijk dat Europese integratie nodig was om Europa weer welvarend te maken.

In 1951 benoemde Adenauer Hallstein tot staatssecretaris van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Hier was hij niet alleen betrokken bij de oprichting van de EGKS, maar ook bij de poging een Europese Defensiegemeenschap te vormen. Het doel van dergelijke gemeenschap was de begroting, strijdkrachten en het wapenbeleid van de West-Europese landen te bundelen. Hij nam ook deel aan onderhandelingen met Israël over de uitkering van vergoedingen aan de joodse bevolking en speelde een belangrijke rol in de Duitse strategie voor buitenlandse betrekkingen. Wat later bekend zou staan als de "Hallstein-doctrine" van 1955, was een strenge beleidsovereenkomst op grond waarvan West-Duitsland geen diplomatieke betrekkingen zou aanknopen met landen die Oost-Duitsland (DDR) erkenden.

De Europese Economische Gemeenschap

Volgens Hallstein vormde het mislukken van de Europese Defensiegemeenschap in 1954 een zeer grote en reële bedreiging van de veiligheid in Duitsland en West-Europa. In een verdeeld Europa kon de Sovjet-Unie namelijk gemakkelijker haar invloed vergroten. Hierdoor besloot hij zijn energie op het economische integratieproces te richten in plaats van op de politieke integratie. Bijgevolg werd hij een fervent voorstander van Europese eenheid middels de oprichting van een Europese Economische Gemeenschap. De eerste stappen naar deze economische integratie met vrij verkeer van personen, diensten en goederen werden in 1955 op de Conferentie van Messina genomen. Hallstein wilde aanvankelijk dat deze integratie allesomvattend zou zijn en zo snel mogelijk zou worden verwezenlijkt. De politieke realiteit van dat moment deed hem echter inzien dat iedereen de meeste baat zou hebben bij een geleidelijke versmelting van de markten van de lidstaten. In 1958 trad het Verdrag van Rome in werking en werd Hallstein gekozen als de eerste voorzitter van de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap.

Voorzitterschap van de Commissie

Hoewel Hallstein inmiddels beseftte dat de integratie niet zo snel verwezenlijkt zou worden als hij had gehoopt, werd hij als voorzitter van de Commissie een drijvende kracht achter het vlotte integratieproces dat zou volgen. Tijdens zijn ambtstermijn begon hij bijvoorbeeld aan de consolidatie van de Europese wetgeving die een enorme invloed op de nationale wetgeving zou gaan hebben. Als voorstander van een federaal Europa met een sterke commissie en degelijk parlement (om te voorkomen dat de Unie continu de tweede viool zou spelen bij nationale regeringen) is het duidelijk dat hij één doel voor de Europese Gemeenschap voor ogen had: de visie van een verenigd Europa zoals bepaald in de Schuman-verklaring van 9 mei 1950. Op dat moment was de Franse president De Gaulle echter een andere mening toegedaan: terwijl Hallstein vond dat naar een federatie moest worden gestreefd, waarbij een groot deel van nationale capaciteiten en bevoegdheden aan de Unie werd overgedragen, meende De Gaulle dat Europa de geconfedereerde weg moest bewandelen om een "Europa van staten" te worden, waarbij meer bevoegdheden bij de lidstaten bleven. Een groeiend aantal meningsverschillen tussen de

Hallstein die in 1965 in Nederland als voorzitter van de Europese Commissie spreekt.

Franse regering en de andere lidstaten over verschillende kwesties die voortvloeiden uit dit fundamentele verschil van denken leidde in 1965 tot de "lege-stoelcrisis". Frankrijk haalde toen namelijk enige tijd al zijn vertegenwoordigers uit de Europese instellingen terug totdat een compromis werd bereikt.

Het is dankzij Hallsteins energieke enthousiasme, diplomatieke onderhandelingsvaardigheden en sterke overredingskracht dat de Europese integratie tijdens zijn ambtsperiode zo snel kon verlopen.